

УДК [378.016-57.8:004+005.336.2]:[316.613/.614+316.723]:[177+303.446.2](045)
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-3.32>

Н. М. Чернуха

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки
факультету психології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Д. В. Костенко

доктор філософії в галузі державного управління,
асистент кафедри іноземних мов математичних факультетів
Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗМІСТОВИЙ ТА СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ГАЛУЗІ «ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ» В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ

У статті викладено, що структура міжкультурної компетентності студентів складається з трьох провідних компонентів, а саме: концептуально-ціннісного, особистісно-мотиваційного й діяльно-поведінкового. З'ясовано, що означені компоненти міжкультурної компетентності відповідають таким професійно-особистісним характеристикам майбутніх фахівців у галузі «Інформаційні технології», як: соціальна активність, дивергентність поведінки, емпатія, стійкість особистості, комунікативність. Наголошено на наступних структурних компонентах міжкультурної компетентності студентів: знаннєвий (когнітивний), афективно-вольовий (емоційний, аксіологічний) і прогностично-діяльнісний (поведінковий). Розкрито, що показниками міжкультурної компетентності виступають наступні: повнота змісту та міцність знань, пізнання суті міжкультурної компетентності, усвідомлення її значущості. Проаналізовано три рівні сформованості міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» та структуру цих рівнів при визначенні ступеня сформованості міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету. Зазначено, що критерії сформованості міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» повинні відповідати таким вимогам: об'єктивність, простота й зручність у використанні, оцінювання всіх аспектів процесу формування компетентностей (цілей, мотивів, умов, результатів) і результатів діяльності в динаміці.

Проаналізовано наукові доробки щодо вибору критеріїв і зроблено висновок про те, що вони зображають структурні компоненти міжкультурної компетентності, уможливають їхню якісну оцінку, враховують особливості педагогічних заходів, спрямованих на формування міжкультурної компетентності студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету

Визначено, що на підставі того, що критерії є сукупністю об'єктивних і суб'єктивних показників, що дають якісну характеристику стану сформованості міжкультурної компетентності майбутніх фахівців, спираючись на які виявляються її істотні властивості й міра прояву в діяльності. Схарактеризовано сукупність показників виявлених критеріїв: особистісні якості, професійну спрямованість на самореалізацію, культуру, міжетнічну взаємодію, мову, професійну грамотність, спрямованість на діяльність в мультикультурному суспільстві, емпатійність, толерантність.

Ключові слова: інформаційні технології, міжкультурна компетентність, рівень сформованості компонента, критерій, показник, аналіз, структура.

Постановка проблеми. Глобальний і локальний рівні розвитку соціуму свідчать про те, що освіта є вирішальним фактором суспільного поступу й, безперечно, розвивається з урахуванням змінності суспільних вимог та особистісних освітніх потреб і запитів суспільства. Студент галузі «Інформаційні технології» – це майбутній фахівець, який повинен володіти певними компетентностями, враховуючи міжкультурну, у зв'язку з трансформаційними процесами в освітній галузі, які відбуваються у світі, й створенням високотехнологічного виробництва,

що потребує фахівців з «Інформаційних технологій». Саме тому привертає увагу зазначена наукова проблема нашого дослідження, а актуальність проблеми пов'язана із загальними орієнтирами процесу вдосконалення системи вищої освіти на всіх рівнях її розвитку. Аналіз наукової літератури, теорії, частково практики дає підстави для визначення компонентів, критеріїв, показників і рівнів сформованості міжкультурної компетентності студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету. Реформування системи

вищої освіти України з урахуванням Європейських стандартів і досвіду вимагає узгодження критеріїв оцінювання якості набутих компетентностей. Критерії, показники й рівні сформованості компетентностей міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету складають діагностувальний інструментарій, необхідний для динаміки й порівняння навчальних досягнень студентів із запланованим до засвоєння обсягом знань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У сучасній психолого-педагогічній літературі не існує єдиного чітко сформованого підходу щодо виокремлення компонентів міжкультурної компетентності особистої та професійної якості майбутнього фахівця у будь-якій галузі. Кожен науковець з огляду на власні погляди виділяє найбільш значущі, на його думку, компоненти міжкультурної компетентності. З позиції психології та теорії комунікації існують різні підходи до визначення структури міжкультурної компетентності.

Так, Г. Чен і Дж. Староста вважають, що структура міжкультурної компетентності має компоненти, тобто особистісні властивості, – риси, які складають особистість індивідуума. Науковці виділяють такі риси:

- унікальний досвід проживання людини в рідній культурі й частково спадковість. До цих рис відносять самосвідомість, уявлення про самого себе (самооцінка), саморозкриття та саморелаксацію;

- комунікативні вміння – вербальна й невербальна поведінка й інші вміння, які роблять нас здатними ефективно взаємодіяти з іншими людьми. До них відносять соціальні вміння, гнучкість, вміння керувати взаємодією;

- психологічна адаптація – здатність на сприйняття іншої культури. Психологічна адаптація передбачає комплексний процес, через який ми засвоюємо здатність відповідати іншій культурі. Властивостями цього процесу є фрустрація, стрес, відчуження та невизначеність;

- усвідомлення особливостей власної культури, які впливають на нашу поведінку й мислення. Сюди відносять соціальні цінності, соціальні норми, соціальні звичаї та соціальні системи [24].

На думку Ю. Тодорцевої, структура міжкультурної компетентності студентів складається з трьох провідних компонентів, а саме: концептуально-ціннісного, особистісно-мотиваційного й діяльнісно-поведінкового. Концептуально-ціннісний компонент міжкультурної компетентності студентів виявляється крізь систему поглядів, переконань щодо організації педагогічного процесу, серед яких домінують: ідея духовної свободи людини, визнання самотності й унікальності кожної особистості, віра в невичерпні можливості й здібності особистості, повага до людської гідності. Особистісно-мотиваційний

компонент міжкультурної компетентності студентів виявляється через характер їх емоційно-позитивного ставлення до учасників педагогічної взаємодії (доброзичливість, ввічливість, щирість, полярність, стриманість, милосердність, емпатійність, справедливість, терпимість тощо), переконаність у значущості толерантного підходу до роботи зі студентами, прагнення до діалогічних взаємин. Діяльнісно-поведінковий компонент міжкультурної компетентності виявляється через систему способів його педагогічних дій щодо організації, контролю та оцінки якості діяльності учасників навчально-виховного процесу, серед яких: прийняття та розуміння індивідуальності особистості студента, надання права самовираження, вміння приховувати або згладжувати негативні почуття [1].

С. Тінг-Тумі (S. Ting-Toomey) визначає такі компоненти міжкультурної компетентності: знання, розуміння важливих концептів міжкультурної комунікації; уважність до власних внутрішніх поглядів, передбачень та емоцій і водночас настроїв на пізнання поглядів іншого; комунікативні вміння, ключовими з яких є спостережливість, вміння уважно слухати, самотність особистості й спільний діалог [26].

В. Гудікунст (W. Gudykunst) вказує на три компоненти міжкультурної компетентності: мотивація (потреба в передбачливості, потреба уникати почуття хвилювання, потреба підтримувати уявлення про себе, тенденції наближення-віддалення); знання (збору інформації, групових відмінностей, особистих подібностей, альтернативних інтерпретацій); вміння (здатність бути уважним, переносити невизначеність, керувати почуттями хвилювання, адаптувати власну комунікацію, робити правильні передбачення та давати правильні пояснення, здатність до емпатії) [25].

М. Байрам (M. Byram) розглядає міжкультурну компетентність як сукупність п'яти елементів: відношення (допитливість і відкритість, готовність усунути недовіру до іншої культури й довіра до власної); знання (соціальних груп та їх життєдіяльності у власній та іншій культурах і процесів суспільної та індивідуальної взаємодії); вміння інтерпретації та співвідношення (здатність інтерпретувати документ чи подію стосовно іншої культури, зіставити з документом із власної культури); вміння робити відкриття та взаємодіяти (здатність отримати нові знання про чужу культуру й здатність оперувати знаннями, вміннями й відношеннями в реальній практиці міжкультурного спілкування); критичне усвідомлення культури (здатність критично оцінювати перспективи, процеси й продукти своєї та чужої культури [23].

І. Лохманова та Л. Федоряк виділяють такі компоненти: когнітивний (знання магістрами основних нормативно-правових документів про міжкультурну компетентність, історії та традицій свого

й інших народів); чуттєво-емоційний (формування загальної системи світогляду особистості, ціннісних орієнтацій майбутніх викладачів); діяльнісний (потреба в дотриманні норм і правил толерантної поведінки) [2].

О. Столяренко виділяє наступні компоненти міжкультурної компетентності:

- когнітивний – передбачає розуміння способів прийняття самого себе (інтраперсональний критерій: самоповага, адекватна самооцінка, свобода) й розуміння способів прийняття іншої людини (інтерперсональний критерій: повага до особистості іншої людини незалежно від її соціального статусу, переконань, віросповідання);

- емоційно-вольовий – охоплює стійкість емоційних реакцій, а саме: врівноваженість, самоконтроль, здатність стримувати роздратування, переважання позитивних емоцій;

- поведінковий – полягає у володінні технікою толерантної взаємодії, тактикою конструктивної поведінки в критичних ситуаціях, що знаходять своє зображення в асертивній поведінці, умінні знаходити вихід зі складної ситуації, автономності поведінки;

- мотиваційно-ціннісний – являє собою прийняття особистістю філософсько-етичних, релігійних, загальнолюдських і гуманістичних цінностей;

- практичний – виявляється через прояви поваги до особистої гідності, розуміння внутрішнього світу іншої людини, доброзичливості, засудженні жорстокості [3; 4].

Всі ці компоненти знаходяться у взаємозв'язку між собою.

Мета статті. Виокремити й дослідити компоненти, критерії, показники й рівні сформованості міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету, враховуючи специфіку професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури з означеної проблеми дає підстави стверджувати, що компоненти міжкультурної компетентності відповідають таким професійно-особистісним характеристикам майбутніх фахівців у галузі «Інформаційні технології»:

- соціальна активність (готовність до взаємодії з представниками різних етнічних груп в різних соціальних ситуаціях з метою досягнення поставлених цілей і вибудовування конструктивних відносин у суспільстві);

- дивергентність поведінки (здібність до неординарного розв'язання поставлених завдань, орієнтація на пошук декількох варіантів рішення);

- мобільність поведінки (здатність до швидкої зміни стратегії або тактики з урахуванням складених обставин);

- емпатія (адекватне уявлення про те, що відбувається у внутрішньому світі іншої людини);

- стійкість особистості (сформованість соціально-моральних мотивів поведінки особистості в процесі взаємодії з людьми інших етнічних спільнот);

- комунікативність (готовність до сприйняття думок та оцінок інших людей як вираження їхньої точки зору, яка має право на існування незалежно від ступеня розбіжності з їхніми власними поглядами, здатність до взаємодії особистостей, що мислять по-різному, та вміння домовлятися).

У працях Ю. Ірхіної виокремлюється наступні компоненти сформованості міжкультурної компетентності в майбутніх фахівців: когнітивно-ціннісний, перцептивно-емоційний, рефлексивно-поведінковий; когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінково-діяльнісний [5]. Варто відзначити, що вказані компоненти міжкультурної компетентності характеризуються певними показниками або критеріями. З огляду на означену проблему дослідження під критерієм слід розуміти якість, властивість досліджуваного об'єкта, що дає можливість судити про його стан, рівні функціонування та розвитку. Під поняттям «критерій» розуміють істотну, характерну ознаку, на підставі якої відбувається оцінювання, визначення або класифікація чогось [6, с. 45]; мірило визначення або класифікації чогось [7, с. 249]. Спираючись на дефініції, у межах нашого дослідження визначимо поняття «критерій» як характерну ознаку, завдяки якій можна оцінити стан сформованості міжкультурної компетентності студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету.

Оцінювання педагогічних явищ вимагає уніфікованої системи критеріїв, що мають відповідати певним вимогам: об'єктивність, надійність, простота виміру [8, с. 312–313]. З-поміж додаткових ознак М. Пряжніков виокремлює такі: компактність, зручність у використанні; поєднання якісних і кількісних методів оцінювання, які стосуються не лише зовнішніх дій і вчинків, але й внутрішнього світу людини, що самовизначається; зрозумілість критеріїв як для спеціаліста, так і для суб'єкта самовизначення; прогностичність критеріїв, що дозволяє не лише оцінити певний рівень самовизначення, але й простежити його динаміку [9, с. 239].

І. Булах висуває вимоги до використання критеріїв: критерії – результат спільного обговорення та співпраці усебічно інформованих експертів; критерії мають ґрунтуватися на одержаних даних результатів іспитів; установлення критеріїв вимагає експертних висновків [10, с. 235].

На погляд І. Блощинського, під час добору критеріїв необхідно враховувати певні чинники: розроблення критеріїв і показників має виходити з мети дослідження; на визначення критеріїв не повинна впливати думка суб'єктів; ознаки мають бути сталими; основний зміст критеріїв характеризується системою взаємопов'язаних ознак [11, с. 75].

З-поміж критеріїв оцінювання міри сформованості міжкультурної компетентності Н. Самойленко визначає: ціннісно-мотиваційний (цінності й мотиви, необхідні для опанування та реалізації міжкультурного спілкування); когнітивний (знання, необхідні для міжкультурної взаємодії, навички коректної поведінки); операційно-технологічний (визначає рівень сформованості умінь і навичок, які характеризують міжкультурну компетентність студента); рефлексивний (оцінювання процесу міжкультурного спілкування), особистісний (якості студента, що впливають на міжкультурне спілкування) [12, с. 6].

Варто зазначити, що критерії сформованості міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» повинні відповідати таким вимогам: об'єктивність, простота й зручність у використанні, змога оцінювати всі аспекти процесу формування компетентностей (цілі, мотиви, умови, результат), результати діяльності в динаміці.

Аналіз праць щодо вибору критеріїв дає змогу зробити висновок про те, що вони зображають структурні компоненти міжкультурної компетентності, уможливають їх якісну оцінку, враховують особливості педагогічних заходів, спрямованих на формування міжкультурної компетентності студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету.

На підставі того, що критерії є сукупністю об'єктивних і суб'єктивних показників, які дають якісну характеристику стану сформованості міжкультурної компетентності майбутніх фахівців, спираючись на які виявляються їхні істотні властивості й міра прояву в діяльності, можна схарактеризувати сукупність показників виявлених критеріїв: особистісні якості, професійна спрямованість на самореалізацію, культура, міжетнічна взаємодія, мова, професійна грамотність, направленість на діяльність в мультикультурному суспільстві, емпатійність, толерантність.

До ряду критеріїв формування міжкультурної компетентності слід також віднести: соціокультурні знання, прояви духовної культури й національної самосвідомості, особистісні характеристики, що зумовлюють шанобливе ставлення до представників іншої культури (толерантність і емпатію) [22].

На основі аналізу праць О. Гриви [13] ми виокремили такі критерії міжкультурної компетентності особистості в студентів галузі «Інформаційні технології», які визначаються як інтегративні характеристики толерантної особистості: терпимість, емпатійність, комунікативність, стресостійкість, соціальна активність, інтелігентність, освіченість, інтелектуальність. Ці критерії можуть бути використані в системі освіти з метою формування міжкультурної компетентності в студентській молоді для постановки завдань, проєктування вихов-

ного процесу, діагностики, розвитку особистості й групи, для оцінки результатів освітнього процесу.

На думку В. Тернопільської та О. Дерев'яно, показниками міжкультурної компетентності є кількісні або якісні характеристики сформованості якості, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, ступінь сформованості того чи того критерію [14, с. 265].

Під час вибору критеріїв і показників міжкультурної компетентності як особистісно-професійної якості в студентів галузі «Інформаційні технології» ми використали підхід О. Добровіцької. У своїх працях вона виокремлює три критерії сформованості досліджуваної проблеми: міжкультурна освіченість, готовність до співпраці, прояви толерантної поведінки [15].

Показниками міжкультурної освіченості в такому випадку виступають: повнота змісту й міцність знань, пізнання суті міжкультурної компетентності, усвідомлення її значущості. Показниками готовності до співпраці є прийняття інших, активність у соціальних відносинах, прагнення індивіда до побудови партнерських стосунків і надання допомоги, усвідомлення особистістю емоційного стану інших людей. Своєю чергою показниками толерантної поведінки виступає стриманість, комунікативна компетентність, самоконтроль, а також реалізація міжкультурних цінностей у будь-яких ситуаціях [16].

На думку А. Батаршева, для майбутніх викладачів закладів вищої освіти мають бути характерні такі прояви міжкультурної компетентності: спрямованість на взаємостосунки, високий рівень комунікативної культури, здатність до співчуття, адекватність у прийнятті рішень, неупередженість власних суджень, розвинута культура мовлення, міміка, пантоміміка, вміння володіти собою та бажання допомагати людям [17].

З огляду на здійснений теоретичний аналіз компонентів, критеріїв, показників і рівнів сформованості міжкультурної компетентності в структурі міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету ми визначили когнітивний, емоційно-ціннісний та практично-діяльнісний компоненти. Критерієм когнітивного компонента визначено сукупність знань, що презентують міжкультурну компетентність. Він детермінується через такі показники: знання змісту й складових поняття «міжкультурна компетентність», системи правових знань щодо регулювання міжкультурних відносин, усвідомлення потреби взаєморозуміння та взаємодії між етнічними спільнотами [18; 19]. Критерієм емоційно-ціннісного компонента є ціннісне ставлення особистості до міжкультурної компетентності. Його визначають через такі показники, як стійкий інтерес до міжкультурної компетентності як до цінності, емоційна оцінка власних

знань щодо сутності міжкультурної компетентності, ступінь бажання опанувати знаннями, вміннями міжкультурної компетентності. Критерієм практично-діяльничого компонента є сформованість у студентів галузі «Інформаційні технології» вмінь щодо реалізації міжкультурної компетентності в освітньому середовищі університету й соціумі загалом. Його визначають через такі показники: сформованість вмінь, навичок «міжкультурної компетентності» у взаємодії з представниками різних етнічних груп у реальних ситуаціях, саморегуляція поведінки на основі «міжкультурної компетентності» у взаєминах.

На нашу думку, кожен критерій міжкультурної компетентності характеризується певним ступенем прояву охарактеризованих показників. Визначені нами критерії можуть бути сформовані у вигляді знань, вмінь і навичок студентів на різних рівнях. Під рівнем ми розуміємо міру якісного прояву показників міжкультурної компетентності.

Слід зазначити, що в психолого-педагогічній літературі виділяють наявні різні підходи щодо рівнів прояву міжкультурної компетентності особистості.

Досліджуючи міру опанування полікультурними знаннями, Л. Чумак визначає активно-творчий (високий), усвідомлено-ситуативний (середній), репродуктивний (низький) рівні. Для активно-творчого рівня характерне сформоване стійке ціннісне ставлення до людства, навколишніх, до себе; знання про сутність понять «моральні цінності», «національна й загальнолюдська культура», «толерантність», готовність до діалогу й співробітництва з представниками різних культур за збереження власної ідентичності; готовність прийти на допомогу людям різних національностей. Усвідомлено-ситуативний рівень презентує часткові уявлення про важливість вияву моральності й толерантності в суспільстві; фрагментарну сформованість ціннісного ставлення до представників інших національностей; часткову готовність до діалогу культур, співробітництва, позитивної взаємодії, частково сформоване бажання прийти на допомогу. Репродуктивний рівень стосується тих, у кого відсутня мотивація до розуміння необхідності моральності й толерантності як особистісно-моральних якостей; знання про національні й загальнолюдські моральні цінності й толерантність поверхові або відсутні, не сформоване ціннісне ставлення до представників інших національностей [20, с. 9–10].

Для нашого дослідження цікавою, продуктивною є позиція І. Крутова, яка обґрунтовує три рівні міжкультурної компетентності: рівень стримування негативної реакції на морально значущий фактор, що виключає насильство й базується на емпатії (рівень прояву терпимості). У якості прояву терпимості не можуть виступати: спо-

вільненість реакції, нерішучість, нездатність до ціннісного аналізу, відверта байдужість, рівень готовності до взаєморозуміння іншого на основі загальнолюдських цінностей, а також визнання за ним права на існування, рівень критичного діалогу й розширення власного досвіду на основі критичного осмислення [21].

Зауважимо, що при визначенні ступеня сформованості міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету доцільно виділити наступну структуру рівнів:

- високий (міжкультурно-ціннісний і особистісно-значущий);
- середній (міжкультурно-орієнтований);
- низький (мультикультурно-дезорієнтований).

Враховуючи специфіку професійної діяльності, в процесі якої фахівцям в галузі «Інформаційні технології» доводиться налагоджувати стосунки з усіма учасниками професійного процесу, незалежно від їхніх поглядів і переконань, поведінки, можна дійти висновку, що успішний фахівець повинен володіти вмінням міжкультурної взаємодії в усіх її проявах на найвищому рівні.

Висновки і пропозиції Таким чином, процес формування міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету має цілеспрямований характер теоретичної, а також практичної підготовки в умовах професійної підготовки з орієнтацією на структурні компоненти, критерії та рівні сформованості означеної особистісно-професійної якості майбутніх фахівців. Подальшого наукового пошуку й більш ґрунтовного виокремлення та дослідження компонентів, критеріїв, показників і рівнів сформованості міжкультурної компетентності в студентів галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету потребує галузь «Інформаційні технології», враховуючи специфіку професійної діяльності студентів ІТ спеціальностей та тенденції розвитку ринку праці у сучасному глобалізованому світі, а опанування міжкультурною компетентністю дасть можливість інтеграції фахівців з «Інформаційних технологій» до світового освітнього простору, збереження власної культури й особистого досвіду в міжкультурному діалозі.

Список використаної літератури:

1. Тодорцева Ю.В. Педагогіка толерантності : методичні рекомендації. Одеса : СВД Черкасов М.П., 2004. 90 с.
2. Лохманова И.М., Федоряк Л.М. Становление педагогической толерантности современного учителя. *Человек и образование*. 2011. № 3. С. 32–35.
3. Столяренко О.В. Толерантность в общей системе формирования ценностного отно-

- шення к человеку у современной молодежи. *Педагогическое образование и наука*. 2008. № 12. С. 78–83.
4. Столяренко О.В. Формування критеріальної бази міжособистісної толерантності. *Рідна школа*. 2012. № 3. С. 31–35.
  5. Ірхіна Ю.В. Формування професійної толерантності майбутніх викладачів вищої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Одеса, 2011. 20 с.
  6. Воронин А.С. Словарь терминов по общей и социальной педагогике. Екатеринбург : ГОУ ВПО УГТУ – УПИ, 2006. 136 с.
  7. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда ; АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ : Наукова думка, 1973. 840 с.
  8. Єжова О.О. Критеріальний підхід до оцінки рівня сформованості ціннісного ставлення до здоров'я учнівської молоді. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : збірник наукових праць. Вип. 14. Кн. 2. Кам'янець-Подільський : Вид-во Д. Г. Зволейко, 2010. С. 311–322.
  9. Пряжников Н.С. Психологический смысл труда : учебное пособие к курсу «Психология труда и инженерная психология». Москва : Ин-т практ. психологии, Воронеж : НПО «МОДЭК», 1997. 351 с.
  10. Булах І.Є. Сучасні підходи до встановлення критерію «склав / не склав» у системі американських медичних ліцензійних іспитів. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 3. С. 230–236.
  11. Блощинський І.Г. Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки курсантів у навчальному процесі ВВЗО. *Наукові записки*. 2001. Вип. 4. С. 74–76.
  12. Самойленко Н.Б. Теоретичні та методичні засади формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 40 с.
  13. Грива О.А. Соціально-педагогічні основи формування толерантності у дітей і молоді в умовах полікультурного середовища. Київ : ПАРАПАН, 2005. 227 с.
  14. Тернопільська В.І., Дерев'янка О.В. Визначення критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх гірничих інженерів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки*. 2010. Вип. 31. С. 264–267.
  15. Добровіцька О.О. Стан сформованості толерантності у студентів ВНЗ в умовах інтегрованого навчального середовища. *Збірник наукових праць Хмельницького ін-ту соц. технологій ун-ту «Україна»*. 2011. № 3. С. 19–24.
  16. Образование : сокрытое сокровище. *Доклад международной комиссии по образованию, представленный ЮНЕСКО*. Москва : ЮНЕСКО, 1997. 46 с.
  17. Батаршев А.В., Алексеева И.Ю., Майорова Е.В. Диагностика профессионально важных качеств. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 92 с.
  18. Вербицкий А.А., Ларионова О.Г. Личностный и компетентностный подходы в образовании : проблемы интеграции. Москва : Логос, 2009. 336 с.
  19. Вербицкий О.В. Теоретичні засади виховання у молоді міжетнічної толерантності. *Проблеми освіти* : науковий збірник / МОНМС України, Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти. Київ, 2012. Вип. 73. С. 211–215.
  20. Чумак Л.В. Полікультурне виховання учнів середніх (5–8) класів в умовах родинно-шкільного освітнього простору : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Тернопіль, 2011. 20 с.
  21. Крутова И.В. Формирование у старшеклассников отношения к толерантности как социально значимой ценности в обучении гуманитарным дисциплинам : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Волгоград, 2002. 237 с.
  22. Brovko K.A., Ternopil'ska V.I. Corporate culture of personality: psychological aspects. *Topical issues of contemporary science: Collection of scientific articles*. C.E.I.M., Valencia, Venezuela, 2017. P. 176–178.
  23. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon : Multilingual Matters, 1997. 124 p.
  24. Chen G.-M., Starosta W.J. Foundations of Intercultural Communication, 2nd ed. Lanham, MD : University Press of America, 2005. 352 p.
  25. Gudykunst W., Kim Y.Y. Communication with strangers : An approach to intercultural communication. Boston : McGrawHill, 1997. 112 p.
  26. Ting-Toomey S. Communicating across Cultures. New York : The Guilford Press, 1999. 310 p.

Chernukha N., Kostenko D. Structural analysis of intercultural competence of the IT students in the university environment

The article shows that the structure of students' intercultural competence consists of three leading components, namely: conceptual value, personality-motivational and activity-behavioral. It has been found that the identified components of intercultural competence correspond to such professional and personal characteristics of future specialists in the field of Information Technologies such as: social activity, divergence of behavior, empathy, stability of personality, communication. It is stipulated that the intercultural competence of students of three, namely: conceptual value, personality-motivational and activity-behavioral. The following structural components of students' intercultural competence were also emphasized: cognitive (cognitive), affective-volitional (emotional, axiological) and prognostic-activity (behavioral). It is revealed that the following indicators are indicators of intercultural competence: completeness of content and strength of knowledge, knowledge of the essence of intercultural competence, awareness of its importance. Three levels of intercultural competence formation in IT students are analyzed and the structure of these levels in determining the degree of intercultural competence formation in IT students in the university's educational environment. It is stated that the criteria for the formation of intercultural competence in students of the field of Information Technology should meet the following requirements: objectivity, simplicity and ease of use, to evaluate all aspects of the process of formation of competencies and results of activity in dynamics. It is determined that on the basis that the criteria are a set of objective and subjective indicators that give a qualitative characterization of the state of intercultural competence formation of future specialists, based on which its essential properties and extent of activity are revealed. The set of indicators of the revealed criteria is characterized: personal qualities, professional orientation to self-realization, culture, interethnic interaction, language, professional literacy, focus on activity in multicultural society, empathy, tolerance.

Key words: *information technologies, intercultural competence, level of component formation, criterion, indicator, analysis, structure.*